

Misafir Editörden

“Ben olmayan her şey, çevredir.”

Albert Einstein

Bütün canlı ve cansız varlıkları, yenilenebilen ve yenilenemeyen kaynakları, iklimleri, atmosferi ve biyolojik yaşamı içeren “Çevre”, ekonomik, toplumsal, kültürel değerlerin ve bunların karşılıklı etkileşimin bir bütünü olarak insanların ve diğer canlıların hayatlarını sürdürdükleri yaşam alanıdır. Çevre, her alanı ve her süreci kapsayan bir kavramdır. Çevre kavramının genişliği göz önüne alındığında bütün bilim dalları ve disiplinlerin ortaklaşa ifade ettiği bir tanımlama yapmak çok da kolay değildir. Çevresel alanda ortaya çıkan bir bozulma, doğrudan ekosistemin bozulması anlamına gelmekte ve bütün dünyayı ilgilendiren temel sorunlardan biri haline dönüşmektedir. Çevresel sorunların artması, geçmişte sadece insanoğlu ve doğal ortam arasındaki ilişkiler açısından ele alınırken, artık toplumsal yaşamı olumsuz etkileyen bir nitelik çerçevesinde değerlendirilmektedir. Çevresel dengenin ulusaldan küresele doğru kazandığı boyutlar, yönetsel anlamda çeşitli düzeylerde devletlerarası işbirliği mekanizmalarının oluşturulmasını ve sorunları çözen kurumsal politikalar üretilmesini sağlamıştır. Buna bağlı olarak çevresel yönetim ortamı, çevrenin uluslararası siyasetin ajandasına girmesini beraberinde getirmiştir.

Uluslararası çevre siyaseti, sınıraşan nitelikteki yaşam çevresini etkileyen ulusal, bölgesel ve küresel aktörler arasındaki etkileşimi ifade eden geniş kapsamlı bir çevresel politika üretim sürecidir. Alternatif Politika Dergisi, bu çerçevede, uluslararası çevresel siyasetin temel parametrelerini dile getiren makale ve çalışmaların bir arada toplanmasını sağlayan bir çevre sayısının oluşturulmasına imkan tanımıştır. Uluslararası Çevre Siyaseti temalı “Çevre Sayısı”nda uluslararası çevre hukuku, küresel çevre politikaları, sürdürülebilir kalkınma, sınıraşan çevre sorunları, çevresel güvenliği sağlamada işbirliği ve girişimler, çevresel sorumluluk ve çevresel haklar, uluslararası örgütlerin çevrenin korunmasına yönelik oluşturdukları çevresel rejimleri inceleyen ve çevre araştırmalarının multi-disipliner yönünü değerlendiren özgün makalelere öncelik verilmiştir. Ayrıca bu sayıda, alan için önemli kaynak olma niteliği taşıyan ve güncelliğini koruyan kitapların inceleme yazılarına da yer verilmiştir. Çalışmaların tamamı uzun bir inceleme ve araştırma süreci sonucunda oluşturulmuş, çevre alanında yaşanan değişimin içeriğini, boyutlarını ve etkilerini değerlendiren özgün makale ve kitap eleştirileridir.

Bu kapsamda, ilk olarak David Hunter, “**Global Environmental Governance as We Enter the Anthropocene**” başlıklı makalesiyle, günümüzde tanık olduğumuz çevresel değişimin ölçeğinin ve hızının getirdiği zorlukları vurgulayarak, küresel çevresel yönetişimin genel bir değerlendirmesini yapmıştır. Hunter, insan kaynaklı çevresel değişimin ölçeğinin bugün birçok şekilde ifade edildiğini, fakat burada asıl vurgulanmak istenen noktanın insanlığın temel gereksinimlerini karşılarken gezegenimizin doğal sisteminin bozulmasında rol oynadığını dile getirmiştir. Ayrıca, tüm gezegen ölçeğinde büyük çaplı bir çevresel değişimin ekonomik ve sosyal etkilerinin tartışılacağı bir döneme girildiğini işaret etmiştir.

“**Sürdürülebilirlik Ekseninde Yeni Çevresel Haklar Deneyimi ve Eko-politik Bir Analiz: Güneş ve Rüzgar Hakları**” başlıklı makalesiyle Ayşe Özcan, güneş ve rüzgar haklarının kentlerde bireylere özgü birer çevre hakkı olduğunu dile getirmiş, bu kapsamda güneş ve rüzgar haklarını sürdürülebilirlik ekseninde, enerji üretimi ve kentsel sürdürülebilirlik konuları üzerinden tartışmıştır. Özcan, çalışmanın dayandığı temel hipotezinin güneş ve rüzgar haklarının, çevre hakkı kapsamında kentsel politikalar açısından giderek önem kazanan bir konu olduğunu ve bu hakların kavramsal açıdan geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede, çalışmada, güneş ve rüzgar hakları konusunda kavramsal tartışmalar ve konuya ilişkin küresel eğilimler, yenilenebilir enerji kaynağı olarak güneş ve rüzgarın kentsel planlamadaki önemi ve kentsel sürdürülebilirlik açısından güneş ve rüzgar haklarının değerlendirilmesi konularına yer verilmiştir.

“**Politico-Environmental Relations in the International Arena**” başlıklı makalesinde Aykut Çoban, uluslararası alanda çevre konusunu, yapısal çelişkilerin karmaşık bütünlüğüyle çok boyutluluğu örtüşen ve çatışan aktör çıkarları bağlamında tartışmıştır. Çalışmada, çevreye yönelik kompleks ve çelişkili ilişkiler ekseninde ana akım Uluslararası İlişkiler Teorisinin açmazları vurgulanmış; buna bağlı olarak çevre konularının uluslararasılaşmasının türlü yönleri, devlet-merkezli anlayışların ve sorun-çözme stratejilerinin eleştirel bir değerlendirilmesi sunularak ulusal ve uluslararası alanlar arasındaki etkileşim normatif çevre düzenlemeleri bakımından incelenmiştir. Çoban, bu makalesi ile ulusal ve uluslararası düzeylerde, siyaseti ekonomiden ve aktörleri kapitalist yapılardan ayıran hatalı bir UI yaklaşımı yerine; aktörlerin rollerinin, bir yandan ulusal ve uluslararası alanlar arasındaki ve öte yandan ekonomik ve siyasal yapılar arasındaki karşılıklı ilişkiler çerçevesinde çözümlendiğini dile getirmiştir.

“**Are Hydroelectric Power Plants Really Renewable: A Comparative Study in Turkey, UNFCCC and Europe**” başlıklı çalışmasıyla Gonca Yılmaz, uluslararası çevre literatüründe, hidroelektrik enerji santrallerinin (HES'ler),

uzun zamandır yenilenebilir ya da yeşil enerji olarak düşünüldüğünü dile getirerek, Türkiye gibi bazı ülkelerin HES'ler için yeşil/yenilenebilir enerji kredisi ve teşvik vermekte olduklarından, bu meselenin yakından incelenmesinin, yasal eksikliklerinin analiz edilmesinin ve HES'lerden kaynaklı çevresel zararlardan kaçınmak için yeni önerilerde bulunulmasının anlamlı olacağını ifade etmiştir. Yılmaz bu makalede, Türkiye'de Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin ve diğer ülkelerin literatüründe "yeşil/yenilenebilir enerji kredisi" tanımlamasının yanlış kullanımını dile getirmiş, yenilenebilir enerji kategorisinde değişikliğe gidilmesini ve HES'lerin otomatik olarak yenilenebilir enerji sayılmamasını önermiştir.

"Güvenlik Paradigmasında Sınıraşan Bir Çevre Sorunsalı: Nükleer Zarar" başlıklı makalesiyle Arda Özkan, sınıraşan zararların bir ülke tarafından ya da bir ülke toprağında gerçekleştirilen tehlikeli faaliyetler sonucunda oluşan çevresel tahribatların o ülke sınırları dışına çıkıp başka ülke topraklarını, o ülkelerin ulusal yetki alanlarını veya uluslararası alanları olumsuz bir biçimde etkilemesi olarak açıklamıştır. Nükleer kirlenme, deniz petrol taşımacılığı, hava, su ve toprak kirliliği ile tehlikeli maddelerin sınıraşan çevresel zararlara verilebilecek örneklerden olduğunu, bunlar arasında sınıraşan zararlara neden olan en tehlikeli faaliyetin nükleer kirlenme olduğunu ifade etmiştir. Sınıraşan nitelikteki nükleer zararların ortadan kaldırılmasını hedefleyen bu çalışmasıyla Özkan, çevresel sorumluluk adı altında uluslararası bir rejime tabi tutularak uygulanacak müeyyideler ışığında, Çernobil ve Fukuşima sınıraşan nükleer felaketleri gibi ileride ortaya çıkabilecek çevresel uyumsuzlukların çözümüne yönelik önerileri dile getirmiştir.

"Adapting to Climate Change in New York City and Regulatory Background" başlıklı çalışmasıyla Elif Çolakoğlu, bugün New York kentinde iklim değişikliğinin yıkıcı etkileri olduğunu, bir kıyı kenti olarak New York'un günlük yaşamı etkileyen sıcak hava dalgaları ve fırtınalar gibi farklı iklim değişikliği riskleriyle karşı karşıya olduğunu, bunların daha sık ve şiddetli olacağını dile getirmiştir. Kentin sürdürülebilirlik planı olan PlaNYC aracılığıyla, New York Kent Yönetimi'nin, yerelde 2030 yılına kadar sera gazı emisyonunu mevcut düzeyinden yüzde 30'un aşağısına çekebilmek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunduğunu, 2002 yılından bu yana iklim değişikliğiyle mücadelede ve belediye düzeyinde en iyi uygulama örnekleri olarak girişimleriyle göze çarptığını ifade etmiştir. Çolakoğlu, kentin iklim değişikliğine ilişkin varsayımlarını ve bundan olumsuz etkilenen kentin hassas altyapısına ilişkin bazı potansiyel tehlikeleri ele almasının yanı sıra, sera gazı emisyonlarının azaltımı konusundaki kapsamlı çabayı açıklamıştır.

“Su Hakkı Bağlamında Sınıraşan Sular: Ekolojik Bir Bakış” başlıklı makalesiyle Senem Atvur, suyun yalnızca insanlar için değil doğadaki tüm canlılar ve ekosistemlerin sürekliliği için yaşamsal bir kaynak olduğunu, 21. yüzyılda ekonomik, politik, sosyal, insani ve ekolojik krizler derinleşirken suyun da tartışmalı bir konu haline geldiğini dile getirmiştir. Atvur, çalışmasının temel amacının sınıraşan su havzalarında işbirliğini geliştirmek için su hakkının uygun bir çerçeve oluşturup oluşturamayacağını tartışmak, bu bağlamda su hakkının yalnızca insan haklarının bir parçası değil, genişletilmiş anlamıyla bir ekolojik hak olduğunu ifade etmiştir. Makalede, suyla ve özellikle sınıraşan sularla ilgili olarak insanlığın ortak mirası statüsünün, yalnızca kıyıdaş ülkeler arasındaki işbirliğini geliştirmek için değil, aynı zamanda sonraki nesillerin ve dünyayı paylaştığımız diğer türlerin de haklarını korumak için su hakkı tartışmasının ayrılmaz bir parçası olması gerektiği savunulmuştur.

“Çevre Yönetim Sistemlerinde Yenilenebilir Enerji Uygulamaları: Yeşil Ofis” başlıklı çalışmalarıyla Yeter Demir Uslu ve Ufuk Erkan, dünyada artan insan sayısı ve sanayileşme nedeniyle doğada tahribatların olduğunu, bunun sonucunda çevre kirliliğinin ortaya çıktığını dile getirmişlerdir. Uslu ve Erkan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre yönetim programlarının uygulanmaya başlandığını, aynı zamanda, çevre kirliliğini en aza indirmek için yeşil girişimcilik kavramının da uluslararası arenada kendine yer edindiğini, uluslararası toplantılarda ve zirvelerde önemle bu kavramın üzerinde durulduğunu tartışmışlardır. Dünyada yeşil girişimciliğin alt dalı olarak ortaya çıkan, yeşil binaların maliyetli olmasından dolayı özellikle işyerlerinde uygulanan, yeşil ofis uygulamalarının geri dönüşüm ve tasarruf üzerinde işyerlerine çok büyük prestij ve mali yararları olduğunu anlatan Uslu ve Erkan, uluslararası şirketlerde uygulanan bu sistemin Türkiye’de henüz tam olarak tanınmadığını ifade etmişlerdir.

Noam Chomsky ve Laray Polk tarafından yazılan **“Nükleer Savaş ve Çevre Felaketi”** isimli kitabı inceleyen Tolga Çikrıkci, bu kitapta insani bir sorun olarak küresel ısınma ve bu konuda devletlerin özellikle de ABD’nin yaklaşım ve uygulamalarının ele alındığını dile getirmiş ve bu kitabı çevre üzerinden çok boyutlu bir sistem analizi olarak değerlendirmiştir. Çikrıkci, Chomsky ve Polk’un çevresel bir tehdit olan nükleer silahların kullanılmasının, bu konuda güç odaklarının takındığı tavır ve uyguladıkları politikaların kalıcı barışın tesisini olanaksız kıldığını belirttiklerini vurgularken, incelediği kitabı “çevre perspektifi bağlamında doğrudan bir ABD eleştirisi” olarak özetlemiştir.

John Bellamy Foster’ın **“Marx’ın Ekolojisi: Materyalizm ve Doğa”** isimli kitabını değerlendiren Betül Karagöz Yerdelen, Foster’ın Karl Marx’ın ekolojisinin kökenlerini irdelemekle meşgul olduğunu ifade etmiştir. Karagöz, bu

kökenlerden hareketle günümüze ışık tutacak kavramsal çerçeveyi çok boyutlu olarak değerlendirmiş ve eleştirel bir bakış açısıyla kitabı okuyucularla buluşturmuştur. Marx'ın klasik metnindeki kültürün keşfedilmeye uğraşıldığı bir dönemde, onun ekolojisine de ulaşıldığını belirten Karagöz, dünyada zaten şiddetlenmekte olan ekolojik krizin, bu yönelime ve arayışa yol verdiğini dile getirmiştir.

Hazırladığımız “Uluslararası Çevre Siyaseti” temalı bu sayının Türkiye’de Çevre Çalışmaları alanında yazan, okuyan ve konuya ilgi duyan tüm araştırmacılara yararlı olacağını umut ediyoruz.

İyi okumalar dileklerimizle.

Arda ÖZKAN
Giresun Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü